

GEWONE ZITTING 2024-2025

11 APRIL 2025

BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK PARLEMENT

VOORSTEL VAN ORDONNANTIE

**tot wijziging van het Wetboek van
25 maart 1999 van Inspectie, Preventie,
Vaststelling en Bestrafing van
Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid,
met het oog op de toevoeging van
een nieuw misdrijf**

(ingediend door mevrouw Zakia KHATTABI (FR))

SESSION ORDINAIRE 2024-2025

11 AVRIL 2025

PARLEMENT DE LA RÉGION
DE BRUXELLES-CAPITALE

PROPOSITION D'ORDONNANCE

**modifiant le Code du 25 mars 1999 de
l'inspection, la prévention, la constatation et
la répression des infractions en matière
d'environnement et de la responsabilité
environnementale, en vue d'y introduire
une nouvelle infraction**

(déposée par Mme Zakia KHATTABI (FR))

Samenvatting*

Dit voorstel van ordonnantie heeft tot doel om in titel III, eerste en tweede hoofdstuk van het Brussels Wetboek van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven en Milieuaansprakelijkheid een nieuwe regeling op te nemen met betrekking tot misdrijven begaan door een natuurlijke persoon of rechtspersoon die door een handeling of verzuim ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zonder de nodige voorzorgen te hebben getroffen om dergelijke schade te vermijden, te beperken of te verhinderen.

* Samenvatting opgesteld door de diensten van het parlement.

Résumé*

La proposition d'ordonnance a pour objet d'introduire dans le titre III, chapitres 1er et 2, du Code bruxellois de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale, un nouveau régime d'infractions visant toute personne physique ou morale qui, par tout acte ou omission, cause un dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, en ne prenant pas toutes les précautions nécessaires pour l'éviter, le réduire ou l'empêcher.

* Résumé établi par les services du Parlement.

Toelichting

Dit voorstel van ordonnantie heeft tot doel om in het Brussels Wetboek van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieu-aansprakelijkheid een nieuw misdrijf op te nemen, begaan door een natuurlijke persoon of rechtspersoon die door een handeling of verzuim ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zonder de nodige voorzorgen te hebben getroffen om dergelijke schade te vermijden, te beperken of te verhinderen.

De ontwerpbepalingen strekken ertoe het gemakkelijker te maken om al wie ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, strafrechtelijk te vervolgen.

Bevoegdheidsverdeling

Overeenkomstig artikel 6, §1, §2 en §3 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen zijn leefmilieu en natuurbehoud gewestelijke bevoegdheden. De gewesten zijn dus zowel materieel als territoriaal bevoegd om te bepalen wat in dat verband een misdrijf uitmaakt.

De gewesten zijn bevoegd om de milieubescherming op hun grondgebied te handhaven, al dan niet via strafrechtelijke weg. De decreet- en ordonnantiegever is dienaangaande onder meer bevoegd om ervoor te kiezen de bepalingen die hij aanneemt, gepaard te laten gaan met strafrechtelijke sancties op grond van artikel 11 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980, daarvan af te zien, andere maatregelen te kiezen of de lokale overheden ertoe te machtigen administratieve sancties op te leggen¹.

Toepassing van de ubicuiteitstheorie

De bepalingen van Boek I van het Strafwetboek zijn van toepassing op de strafbaarstellingen en straffen waarin voorzien is in het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieu-aansprakelijkheid.

Artikel 3 van het Strafwetboek bepaalt dat het misdrijf, op het grondgebied van het Rijk door Belgen of door vreemdelingen gepleegd, wordt gestraft overeenkomstig de bepalingen van de Belgische wetten.

Met betrekking tot de territoriale bevoegdheid stelt het Hof van Cassatie op grond van die bepaling in zijn vaste rechtspraak³ dat een misdrijf onder de bevoegdheid van de Belgische rechtscollages valt zodra een van de bestanddelen van het misdrijf geheel of ten dele in België is gepleegd⁴.

Développements

La présente proposition d'ordonnance a pour objet d'introduire, dans le Code bruxellois de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale, une nouvelle infraction, visant toute personne physique ou morale qui, par tout acte ou omission, cause un dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, en ne prenant pas toutes les précautions nécessaires pour l'éviter, le réduire ou l'empêcher.

La disposition en projet tend à faciliter la poursuite pénale de l'auteur du dommage dans l'hypothèse d'un dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale.

Répartition des compétences

Conformément à l'article 6, §§ 1er, 2, et 3, de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles, les compétences en matière environnementale et de conservation de la nature sont attribuées aux Régions qui sont donc compétentes tant sur le plan matériel que sur le plan territorial pour établir des infractions en la matière.

Les Régions sont compétentes pour maintenir la protection de l'environnement sur leur territoire, que ce soit ou non par la voie pénale. Cette compétence inclut, pour le législateur décréteur et ordonnancier, celle de choisir d'assortir les dispositions qu'il adopte de sanctions pénales sur la base de l'article 11 de la loi spéciale du 8 août 1980, de renoncer à celles-ci, de choisir d'autres mesures ou d'habiliter les autorités locales à infliger des sanctions administratives².

Application de la théorie de l'ubiquité

Les dispositions du Livre Ier du Code pénal sont applicables aux incriminations et aux peines prévues dans le Code du 25 mars 1999 de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale.

L'article 3 du Code pénal dispose que l'infraction commise sur le territoire du Royaume par des Belges ou des étrangers, est punie conformément aux dispositions des lois belges.

Au regard de cette disposition, sur le plan de la compétence territoriale, il est de jurisprudence constante de la Cour de cassation⁵ qu'une infraction relève de la compétence des juridictions belges dès lors que l'un des éléments qui la constituent a, en tout ou en partie, été accompli en Belgique⁶.

Die rechtspraak, die de ubiquiteitstheorie bekrachtigt, is door de federale wetgever overgenomen in artikel 3, derde lid van het nieuwe Strafwetboek, dat in april 2026 in werking zal treden en het volgende bepaalt: "*Het misdrijf is op het grondgebied van het Rijk gepleegd wanneer een van de constitutieve of verzwarende bestanddelen ervan materieel op dat grondgebied heeft plaatsgevonden.*"⁷.

Wat de plaats van het misdrijf betreft, is het op basis van de ubiquiteitstheorie dus mogelijk om het strafrecht toe te passen op misdrijven die gedeeltelijk in België zijn gepleegd.

Misdrijf in geval van ernstige milieuschade/materieel misdrijf of resultaatsmisdrijf/transversaal en autonoom misdrijf

In het verlengde van de rechten van de natuur zou ecocide, gedefinieerd als de vernietiging van een ecosysteem, soort of natuurlijke cyclus, strafbaar moeten zijn⁹.

Op federaal niveau werden verschillende debatten gevoerd in aanloop naar de goedkeuring van het nieuwe Strafwetboek, onder meer over de invoering van de misdaad ecocide in titel 1bis van het nieuwe Strafwetboek¹¹. Daarbij rees evenwel de vraag of de federale overheid bevoegd is om elke opzettelijk gepleegde illegale handeling die ernstige, grootschalige en langdurige milieuschade veroorzaakt, strafbaar te stellen, terwijl de gewesten (exclusief) bevoegd zijn om de bescherming van het leefmilieu op hun grondgebied te handhaven, al dan niet via het strafrecht¹².

Uit het advies van de Raad van State en de memorie van toelichting bij het wetsontwerp tot invoering van Boek II van het Strafwetboek blijkt dat de federale overheid bevoegd zou zijn om ecocide strafbaar te stellen in de volgende gevallen:

"– voor schade als gevolg van ioniserende stralingen of radioactief afval;

– voor schade in of op de Noordzee;

– voor handelingen die niet gelokaliseerd kunnen worden in België.

Die laatste piste is afhankelijk van concrete federale regelgeving betreffende milieuschade in het buitenland."¹⁵.

Die debatten hebben geleid tot de goedkeuring van het volgende artikel in het nieuwe Belgische Strafwetboek, dat in april 2026 van kracht wordt:

"Art. 94. Misdaad ecocide

§ 1. De misdaad ecocide, zoals hierna omschreven, gepleegd zowel in vredes- als in oorlogstijd, wordt bestraft volgens de bepalingen van deze titel.

Cette jurisprudence qui consacre la théorie de l'ubiquité a été intégrée par le législateur fédéral via l'article 3, alinéa 3, du nouveau Code pénal qui entrera en vigueur en avril 2026 et qui dispose en effet que «*L'infraction est commise sur le territoire du Royaume dès lors qu'un de ses éléments constitutifs ou aggravants a eu lieu matériellement sur ce territoire*»⁸.

Dès lors, en ce qui concerne la localisation de l'infraction, la théorie de l'ubiquité permet l'application de la loi pénale aux infractions qui se sont partiellement réalisées en Belgique.

Infraction en cas de dommage grave à l'environnement/infraction matérielle ou de résultat/infraction transversale et autonome

Dans le prolongement des droits de la nature, on doit admettre de sanctionner l'écocide, défini comme la destruction d'un écosystème, d'une espèce ou d'un cycle naturel¹⁰.

Au fédéral, différentes discussions ont été menées en vue de l'adoption du nouveau code pénal, et dans ce contexte, de l'insertion d'un crime d'écocide dans le titre 1bis de ce nouveau Code pénal¹³. S'est toutefois posée la question de la compétence de l'autorité fédérale pour incriminer tout fait illégal délibérément commis qui cause des dommages graves, étendus et à long terme à l'environnement, alors que les Régions sont (exclusivement) compétentes pour maintenir la protection de l'environnement sur leur territoire, que ce soit ou non par la voie pénale¹⁴.

Il est ressorti de l'avis du Conseil d'État et de l'exposé des motifs du projet de loi introduisant le Livre II du Code pénal, que l'autorité fédérale serait compétente pour criminaliser l'écocide dans les cas suivants:

«– pour les dommages résultant de radiations ionisantes ou de déchets radioactifs;

– pour les dommages causés dans ou sur la mer du Nord;

– pour les actes qui ne peuvent pas être localisés en Belgique.

Cette dernière possibilité dépend d'une réglementation fédérale concrète concernant des dommages environnementaux à l'étranger»¹⁶.

Ces discussions ont mené à l'adoption de l'article suivant dans le nouveau Code pénal belge, qui entrera en vigueur en avril 2026:

«Art. 94. Le crime d'écocide

§ 1er. Le crime d'écocide, tel que défini ci-après, qu'il soit commis en temps de paix ou en temps de guerre, est réprimé conformément aux dispositions du présent titre.

De misdaad ecocide is het opzettelijk plegen, door handelen of nalaten, van een illegale handeling die ernstige, grootschalige en langdurige schade aan het milieu veroorzaakt, wetende dat deze handeling dergelijke schade toebrengt, voor zover deze handeling betrekking heeft op een inbreuk op federale wetgeving of internationale wetgeving die bindend is voor de federale overheid of zover de handeling niet in België kan gelokaliseerd worden.

Voor de toepassing van het tweede lid wordt verstaan onder:

a) ernstige schade: schade die leidt tot negatieve zeer nadelige veranderingen, verstoringen of effecten aan enigerlei onderdeel van het milieu, met inbegrip van aanzienlijke gevolgen voor het leven of de gezondheid van de mens, op de biodiversiteit of op natuurlijke, culturele of economische hulpbronnen voor de samenleving;

b) grootschalige schade: schade die zich uitstrekt tot buiten een beperkt geografisch gebied, die de grenzen van een regio of een staat overschrijdt of die wordt geleden door een volledig ecosysteem of een volledige soort of door een aanzienlijk aantal mensen;

c) langdurige schade: schade die onomkeerbaar is of niet binnen een redelijke termijn door natuurlijke regeneratie kan worden hersteld;

d) milieu: de aarde, haar ecosystemen, haar biosfeer, haar criosfeer, haar lithosfeer, haar hydrosfeer en haar atmosfeer alsmede de kosmische ruimte.

§ 2. Deze misdaad wordt bestraft met een straf van niveau 6."

Wat de bestraffing van milieumisdrijven betreft, is in het Belgische strafrecht momenteel echter geen categorie opgenomen onder de noemer transversaal ecologisch misdrijf. Alle strafbaarstellingen zijn nog steeds sectoraal ingedeeld¹⁷.

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is een van de bronteksten voor bestraffing op basis van het milieurecht titel III van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestraffing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid, waarin getracht is om eenvormige en geharmoniseerde regels te bepalen voor aantastingen van het milieu. De beschermingsnormen voor de verschillende bestanddelen van het milieu zijn echter nog steeds grotendeels vervat in afzonderlijke teksten, waarvan de lijst is opgenomen in artikel 31 van het voormelde Wetboek.

In navolging van de federale debatten over de misdaad ecocide beoogt dit voorstel daarom de berokkening van ernstige schade aan het milieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de Brusselse wetgeving op te nemen als transversaal en autonoom misdrijf.

Le crime d'écocide consiste à commettre délibérément, par action ou par omission, un acte illégal causant des dommages graves, étendus et à long terme à l'environnement en sachant que cet acte cause de tels dommages, pour autant que cet acte constitue une infraction à la législation fédérale ou à un instrument international qui lie l'autorité fédérale ou si l'acte ne peut pas être localisé en Belgique.

Aux fins de l'alinéa 2, l'on entend par:

a) dommage grave: les dommages qui entraînent des changements, perturbations ou atteintes négatifs hautement préjudiciables à une quelconque composante de l'environnement, y compris des répercussions substantielles sur la vie ou la santé humaine, sur la biodiversité ou sur les ressources naturelles, culturelles ou économiques pour la société;

b) dommage étendu: les dommages qui s'étendent au-delà d'une zone géographique limitée, qui traversent les frontières d'une région ou d'un État ou qui sont subis par un écosystème entier ou une espèce entière ou un nombre important d'êtres humains;

c) dommage à long terme: les dommages qui sont irréversibles ou qui ne peuvent être réparés par régénération naturelle dans un délai raisonnable;

d) environnement: la terre, ses écosystèmes, sa biosphère, sa cryosphère, sa lithosphère, son hydrosphère, son atmosphère, ainsi que l'espace extra-atmosphérique.

§ 2. Ce crime est puni d'une peine de niveau 6.»

Toutefois, au niveau de la répression des infractions environnementales en droit pénal belge, il n'existe pas à ce stade d'infraction écologique transversale; l'ensemble des incriminations reste sectoriel¹⁸.

Pour la Région de Bruxelles-Capitale, en ce qui concerne les sources de la répression en droit de l'environnement, le Titre III du Code du 25 mars 1999 de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale, tend certes à unifier et harmoniser le régime applicable aux atteintes portées à l'environnement. Mais les normes de protection afférentes aux différents secteurs de l'environnement sont encore largement développées dans des textes distincts dont la liste est reprise à l'article 31 du Code précité.

À la suite des discussions fédérales sur le crime d'écocide, l'intégration dans le droit bruxellois d'une infraction transversale et autonome dans l'hypothèse d'un dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale est dès lors envisagée par la présente proposition.

De Brusselse wetgeving voorziet immers niet in de mogelijkheid om gevallen waarin ernstige schade wordt berokkend aan het milieu, te bestempelen als “transversaal” misdrijf, terwijl de EU haar lidstaten net oproept om het gebrek aan voorzorg of vooruitziendheid dat leidt tot milieuschade, te bestraffen. Afgezien van de strafbaarstelling van specifieke aspecten en in bepaalde domeinen zou het mogelijk moeten zijn om een aantasting van het milieu als dusdanig te vervolgen, wanneer die voortvloeit uit een foutieve handeling of schuldig verzuim.

“Wat betreft de opnemings van nalatig gedrag in het toepassingsgebied van de delicten, is het van belang te benadrukken hoezeer de Europese milieuvorschriften op preventieve en voorzorgsmaatregelen zijn gebaseerd. In het Verdrag (artikel 191, lid 2, van het VWEU) is uitdrukkelijk bepaald dat het milieubeleid op deze beginselen berust. Het belang van een hoge mate van zorgvuldigheid is noodzakelijk bij de uitvoering van activiteiten die inherent gevaarlijk zijn door het gebruik van gevaarlijke materialen en/of gevaarlijke processen. Tegen een dergelijke achtergrond kan nalatig gedrag grote en zelfs catastrofale gevolgen hebben, waardoor het noodzakelijk wordt het maatschappelijke standpunt te onderstrepen dat nalatig gedrag als voldoende ernstig moet worden beschouwd om strafbaar te worden gesteld. Het strafrecht is bedoeld om een afschrikkende werking te hebben en het in aanmerking nemen van nalatigheid zou op zichzelf elke neiging tot dergelijke gedragingen moeten ontmoedigen, bijvoorbeeld om financieel gewin te behalen door onderinvestering of gemakzucht.”¹⁹

Dit voorstel heeft derhalve tot doel om die leemte op te vullen en de Europese richtlijn 2024/1203 van 11 april 2024 inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht en tot vervanging van de richtlijnen 2008/99/EG en 2009/123/EG om te zetten. Die richtlijn strekt ertoe het leefmilieu in de EU beter te beschermen door een uitgebreide lijst van gedragingen die schadelijk zijn voor het milieu, strafbaar te stellen, de strafmaat voor natuurlijke personen en rechtspersonen te harmoniseren en de handhavingsketen in de 27 lidstaten te versterken. Zij is op 21 mei 2024 in werking getreden en verplicht de 27 EU-lidstaten om een aantal gedragingen die ernstige milieuschade veroorzaken, in hun nationale wetgeving te erkennen als strafrechtelijke delicten. De lidstaten moeten haar voor 21 mei 2026 hebben omgezet in hun nationale wetgeving.

Een van de belangrijkste veranderingen die gepaard gaan met de richtlijn, is de invoering van een tweeledig systeem om milieumisdrijven in te delen op basis van hun impact. Artikel 3, § 2, van de richtlijn somt een reeks van twintig milieumisdrijven op die de lidstaten in hun nationale wetgeving dienen te kwalificeren als strafrechtelijke delicten (misdrijven van eerste niveau). Daarnaast bepaalt artikel 3, § 3, dat die misdrijven “gekwalificeerde strafrechtelijke delicten” vormen, wanneer zij bijzonder ernstige gevolgen inhouden voor het milieu, of met andere

La notion d’infraction «transversale» en cas de dommage grave à l’environnement n’existe en effet pas comme telle en droit bruxellois, alors que sur le plan européen, les États membres sont invités à donner une réponse pénale au défaut de précaution ou de prévoyance qui cause un dommage à l’environnement: au-delà des incriminations spécifiques et sectorielles, les atteintes à l’environnement devraient pouvoir être poursuivies en tant que telles lorsqu’elles résultent d’une action ou d’une omission fautive.

«En ce qui concerne l’inclusion des comportements négligents dans les infractions, il importe de souligner que les règles environnementales de l’UE reposent sur des mesures de prévention et de précaution. Le traité prévoit explicitement (article 191, § 2, TFUE) que la politique environnementale est fondée sur ces principes. Un degré élevé de diligence est nécessaire pour la conduite d’activités intrinsèquement dangereuses en raison de l’utilisation de matériaux et/ou de processus dangereux. Dans un tel contexte, un comportement négligent peut avoir des répercussions majeures, voire catastrophiques, ce qui rend nécessaire de souligner la position de la société selon laquelle un comportement négligent est à considérer comme suffisamment grave pour être criminalisé. Le droit pénal tend à avoir un effet dissuasif et ériger la négligence en infraction pénale devrait en soi décourager toute tendance à adopter de tels comportements, visant par exemple à obtenir un gain financier en sous-investissant ou en rognant sur certaines dépenses».²⁰

La présente proposition vise dès lors à combler ce manque et, ainsi, à transposer la Directive européenne 2024/1203 du 11 avril 2024 relative à la protection de l’environnement par le droit pénal et remplaçant les directives 2008/99/CE et 2009/123/CE. Cette directive vise à améliorer la protection de l’environnement dans l’UE en incriminant une liste élargie de comportements préjudiciables à l’environnement, en harmonisant les niveaux de sanction pour les personnes physiques et morales et en renforçant la chaîne de mise en œuvre dans les 27 États membres. Elle est entrée en vigueur le 21 mai 2024 et impose aux 27 États membres de l’Union européenne de reconnaître un certain nombre de comportements causant un dommage grave à l’environnement comme des infractions pénales dans leur droit national. Elle doit être transposée dans le droit national des États membres avant le 21 mai 2026.

L’un des changements les plus importants introduits par la directive est la création d’un système à deux niveaux pour classer les infractions environnementales en fonction de leur impact. D’une part, l’article 3, § 2, de la directive énumère une série de vingt infractions environnementales que les États membres sont tenus de qualifier d’infractions pénales dans leur droit national (infractions de premier niveau). D’autre part, l’article 3, § 3, précise que ces infractions constituent des «infractions pénales qualifiées» lorsque leur impact sur

woorden aanzienlijke, wijdverbreide en langdurige (of onomkeerbare) milieuschade veroorzaken.

Dergelijke gedragingen moeten worden beschouwd als strafrechtelijke delicten, aangezien zij een ernstige inbreuk vormen op de EU-wetgeving inzake milieubescherming, die centrale aandacht krijgt in het Groen Pact voor Europa. Ernstige aantastingen van het milieu moeten worden bestraft met strafrechtelijke sancties, omdat die *“meer sociale afkeuring kunnen uitdrukken dan wanneer bestuursrechtelijke sancties worden gebruikt”*.

Artikel 5 van richtlijn 2024/1203 bepaalt dat natuurlijke personen die verantwoordelijk zijn voor een van de twintig in artikel 3, §2 bedoelde strafrechtelijke delicten, strafrechtelijk moeten worden bestraft met:

- een maximumgevangenisstraf van ten minste vijf jaar in de meeste gevallen;
- een maximumgevangenisstraf van ten minste acht jaar indien het misdrijf aanzienlijke, wijdverbreide en langdurige of onomkeerbare schade veroorzaakt;
- een maximumgevangenisstraf van ten minste tien jaar indien het misdrijf de dood van een persoon veroorzaakt;
- een maximumgevangenisstraf van ten minste drie jaar voor bepaalde misdrijven die als minder ernstig worden beschouwd (punten m (het onttrekken van water), n en o (misdrijven met betrekking tot wilde soorten), q (het toebrengen van schade aan of het verstoren van een beschermingszone) en r (het binnenbrengen van invasieve uitheemse soorten)).

Het niveau van de door de richtlijn opgelegde straffen stemt dus overeen met dat voor misdaden in het Belgische recht (maximumgevangenisstraf van ten minste vijf jaar), met uitzondering van de als minder ernstig beschouwde delicten (punten m, n, o, q en r), die overeenstemmen met wanbedrijven (maximumgevangenisstraf van ten minste drie jaar).

Teneinde het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid in overeenstemming te brengen met de richtlijn, worden de volgende wijzigingen voorgesteld:

- een algemeen of transversaal misdrijf begaan door een natuurlijke persoon of rechtspersoon die door een handeling of verzuim ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zonder de nodige voorzorgen te hebben getroffen om dergelijke schade te vermijden, te beperken of te verhinderen. Voor dergelijke misdrijven wordt de maximumstraf, die op basis van artikel 32 momenteel is vastgesteld op drie maanden tot drie jaar in geval van ernstige schade, verhoogd tot maximaal vijf jaar, net zoals voor de “niet-gekwalificeerde” delicten uit de richtlijn.

l’environnement est particulièrement grave, c’est-à-dire lorsqu’elles causent des dommages environnementaux substantiels, étendus et durables (ou irréversibles).

Ces comportements doivent être érigés en infractions pénales, car ils constituent des violations graves de la législation de l’Union européenne en matière de protection de l’environnement, une préoccupation centrale du Pacte vert pour l’Europe. Ces atteintes graves à l’environnement doivent être punies au moyen de sanctions pénales, car celles-ci *«peuvent exprimer davantage la désapprobation de la société que le recours aux sanctions administratives»*.

L’article 5 de la directive 2024/1203 prévoit que les personnes physiques responsables des 20 infractions pénales listées à l’article 3, § 2, doivent être punies des sanctions pénales suivantes:

- une peine d’emprisonnement maximale d’au moins cinq ans dans la plupart des cas;
- une peine d’emprisonnement maximale d’au moins huit ans quand l’infraction cause des dommages étendus, substantiels et durables ou irréversibles;
- une peine d’emprisonnement maximale d’au moins dix ans quand l’infraction a causé la mort d’une personne;
- une peine d’emprisonnement maximale d’au moins trois ans pour certaines infractions jugées moins graves (points m (captage d’eau), n et o (infractions liées aux espèces sauvages), q (dégradation ou perturbation dans un site protégé) et r (introduction d’espèces exotiques envahissantes)).

Les niveaux de peine imposés par la directive correspondent donc à la notion de crime en droit belge (maximum d’au moins cinq ans d’emprisonnement) à l’exception des infractions considérées comme moins graves (points m, n, o, q et r) qui correspondent à la notion de délit (maximum d’au moins trois ans d’emprisonnement).

En vue de mettre le Code du 25 mars 1999 de l’inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d’environnement et de la responsabilité environnementale, en conformité avec la directive, les modifications suivantes sont proposées:

- une infraction générale ou transversale visant toute personne physique ou morale qui, par tout acte ou omission, cause un dommage environnemental grave à la Région de Bruxelles-Capitale, en ne prenant pas toutes les précautions nécessaires pour l’éviter, le réduire ou l’empêcher. Avec à la clé une augmentation de la peine maximale de l’article 32, qui est actuellement de 3 mois à 3 ans pour les dommages graves, jusqu’à un maximum de 5 ans correspondant aux infractions «non qualifiées» de la directive.

- een tweede soort misdrijf, dat onder de noemer misdaad valt, heeft betrekking op de meest ernstige vormen van milieuschade en de schade die de dood van een persoon veroorzaakt. Een dergelijk misdrijf zou overeenstemmen met een gekwalificeerd delict volgens de Europese richtlijn en met de misdaad ecocide die wordt erkend door het Belgische Strafwetboek.

De ontwerpbevestigingen strekken ertoe het gemakkelijker te maken om de dader van ernstige of zeer ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest strafrechtelijk te vervolgen.

Bij de denkoefening over de (gewestelijke) strafbaarstelling van ernstige milieumisdrijven en de definitie van de materiële bestanddelen van dergelijke misdrijven, gaat de aandacht veeleer uit naar de veroorzaakte schade in plaats van naar de gepleegde handeling. Het komt er dus op aan een resultaatmisdrijf in te voeren dat de aantasting van het door de ordonnantie beschermde rechtsbelang, in casu het leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, strafbaar stelt om het te behoeden voor elke vorm van milieuschade, zoals gedefinieerd in artikel 4, eerste lid, 1° van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid.

De ontwerpregeling moet het dus mogelijk maken om feiten die ernstige milieuschade veroorzaken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, te vervolgen. Het gaat om materiële misdrijven of resultaatmisdrijven. *“Een resultaatmisdrijf, ook wel materieel misdrijf genoemd, stelt de aantasting van het wettelijk beschermde rechtsbelang strafbaar, terwijl een formeel misdrijf de gedraging strafbaar stelt die dat belang dreigt aan te tasten. Om als dusdanig te worden gekenmerkt, dient het door de wet verboden resultaat zich te hebben voorgedaan. De veroordeling van de handelende persoon is dus afhankelijk van de vaststelling door de rechter dat het wettelijk beschermde belang werd aangetast.”*²¹

Ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

In het ontwerp verstaan we onder milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijke rijkdom of een ernstige aantasting van een ecosysteemfunctie die direct of indirect optreedt op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De invulling van het begrip “schade” is gebaseerd op de definitie van de verschillende vormen van schade die opgenomen is in artikel 4, eerste lid, 1°, van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid. De definitie in de ontwerp tekst staat echter op zichzelf en heeft geen invloed op de toepassingsvoorwaarden van de regels inzake

- une deuxième infraction, relevant de la catégorie des crimes, vise les dommages environnementaux les plus graves et ceux causant la mort d’une personne. Ceci correspondrait à l’infraction qualifiée de la directive européenne et au crime d’écocide reconnu par le Code pénal belge.

Les dispositions en projet visent à faciliter la poursuite pénale de l’auteur d’un dommage environnemental grave ou plus grave dans la Région de Bruxelles-Capitale.

Dans le cadre des réflexions à mener sur l’incrimination (régionale) d’infractions graves contre l’environnement, et de la définition des éléments matériels constitutifs de telles infractions, une attention particulière est donnée au dommage causé, plutôt qu’à l’acte posé: il s’agit de mettre en place une infraction de résultat qui sanctionne l’atteinte portée à l’intérêt juridique protégé par l’ordonnance, à savoir en l’occurrence, l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, le protégeant de tout dommage environnemental, tel que défini à l’article 4, alinéa 1er, 1° du Code du 25 mars 1999 de l’inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d’environnement et de la responsabilité environnementale.

Le dispositif en projet doit donc permettre la poursuite de faits causant des dommages graves à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale. Il s’agit d’infractions matérielles ou de résultats. *«L’infraction de résultat, également qualifiée d’infraction matérielle, sanctionne l’atteinte portée à l’intérêt juridique protégé par la loi alors que l’infraction formelle sanctionne le comportement risquant de lui porter atteinte. Elle suppose la survenance du résultat prohibé par la loi pour être caractérisée. La condamnation de l’agent est ainsi subordonnée à la constatation par le juge, de l’atteinte portée à l’intérêt légalement protégé»*²².

Dommage grave à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale

Par dommage à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, la disposition en projet vise une modification négative et grave d’une ressource naturelle ou une détérioration grave d’un service lié à des ressources naturelles qui peut survenir de manière directe ou indirecte sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale.

La notion de «dommage» s’inspire de la définition des dommages reprise article 4, alinéa 1er, 1°, du Code du 25 mars 1999 de l’inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d’environnement et de la responsabilité environnementale. La définition du texte en projet est toutefois autonome et n’a pas d’incidence sur les conditions d’application du régime de responsabilité

milieuaansprakelijkheid (titel II, hoofdstuk 3, afdeling 3, van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid).

De ontwerptekst verduidelijkt dat het moet gaan om een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijke rijkdom, omgeving of soort, of om een negatieve en ernstige verandering van een daaraan verbonden dienst. Alle bestanddelen van het leefmilieu worden daarmee beoogd.

Het begrip “ernst” strekt ertoe de toepassing van de tekst te beperken tot belangrijke gebeurtenissen met verstrekende gevolgen voor het getroffen milieubestanddeel, en de tegenstelling duidelijk te maken met minder ernstige veranderingen of aantastingen, of lichte schade.

Ook het begrip “ernst” is een op zichzelf staand begrip in het strafrecht, dat de rechter dient te beoordelen op grond van de volgende indicatieve criteria:

- het belang om de habitat en/of soort die schade heeft geleden, op het desbetreffende grondgebied in stand te houden;
- de omvang van de gevolgen van de schade al naargelang van de getroffen entiteit (watervolume, lengte, lineaire oevers, hagen of waterlopen, oppervlakte);
- het aandeel vernietigde of aangetaste soorten/habitats op de beschadigde oppervlakte of het desbetreffende grondgebied;
- de geraamde duur van de schade (de tijd die nodig is om de habitat te herstellen, de tijd dat de vervuilende stof aanwezig blijft enzovoort);
- de vermoedelijke intensiteit van de schade.

Zoals hierboven toegelicht, voert de tekst resultaatsmisdrijven in die de aantasting van het door de ordonnantie beschermde rechtsbelang (namelijk het voorkomen van schade aan een van de milieubestanddelen in het gewest door om het even welke handeling of nalatigheid) strafbaar stellen.

Om de strafrechtelijke strafbaarstelling te definiëren, dienen al die elementen onverkort in de tekst te worden vermeld, zonder te verwijzen naar andere teksten.

Daarom wordt de volgende definitie voorgesteld:

Onder “*ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*” wordt verstaan: een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijk(e) rijkdom, omgeving of soort, of een ernstige aantasting van een daaraan verbonden dienst, die direct of indirect optreedt

environnementale (Titre II, Chapitre 3, Section 3, du Code du 25 mars 1999 de l’inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d’environnement et de la responsabilité environnementale).

Le texte en projet précise qu’il doit s’agir d’une modification négative et grave d’une ressource, d’un milieu ou d’une espèce naturels ou d’une modification négative et grave d’un service lié à ces éléments. Sont visées, toutes les composantes de l’environnement.

La notion de gravité tend à réserver l’application du texte aux événements importants, lourds de conséquences sur la composante de l’environnement considérée par opposition à une modification ou une détérioration de moindre gravité, ou à un préjudice léger.

La notion de gravité est également une notion autonome de droit pénal qui doit être appréciée par le juge en fonction notamment des critères indicatifs suivants:

- l’enjeu de conservation sur le territoire considéré, de l’habitat et/l’espèce endommagé(s);
- l’étendue des conséquences du dommage en fonction de l’entité impactée (volume d’eau, longueur, linéaire de berge, de haie ou de cours d’eau, superficie);
- la proportion d’espèce/d’habitat détruite ou dégradée sur l’étendue endommagée ou territoire considéré;
- la durée prévisible du dommage (Le délai nécessaire à la reconstruction de l’habitat, rémanence du produit polluant,...);
- l’intensité supposée du dommage.

Comme exposé ci-avant, le texte instaure des infractions de résultat, c’est-à-dire qu’elles sanctionnent l’atteinte portée à l’intérêt juridique protégé par l’ordonnance (éviter un dommage à l’une des composantes de l’environnement de la Région par tout acte ou omission).

S’agissant de la définition d’une incrimination pénale, il convient de reprendre *in extenso*, dans le texte, l’ensemble de ces éléments, sans renvoi à d’autres textes.

Dès lors, la définition suivante est proposée:

Par «*dommage grave à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale*» on entend: une modification négative et grave d’une ressource, d’un milieu ou d’une espèce naturels ou une détérioration grave d’un service lié à ces éléments, qui peut survenir de manière directe ou

op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voorbeelden van ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn een grote bosbrand, zeer ernstige vervuiling van de Woluwe, de Zenne, het kanaal of de moerassen van Ganshoren, de niet-vergunde vernietiging van een grote kolonie zwaluwen of vleermuizen en hun habitat enzovoort.

Onvoorzichtigheid die of een gebrek aan voorzorg dat leidt tot een ongeval met ernstige milieuschade tot gevolg en elke handeling of nalatigheid die ernstige milieuschade veroorzaakt, zullen vallen onder de strafwet.

Voorts dient erop gewezen dat uitbaters van een zaak waarvoor een milieuvergunning vereist is, krachtens de ordonnantie van 25 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen reeds verplicht zijn om, los van de verstrekte vergunning, alle nodige voorzorgen te treffen om gevaren, hinder of ongemakken te voorkomen, te verminderen of te verhelpen. Het niet-naleven van die verplichting wordt op zich beschouwd als een misdrijf. Dit ontwerp wijzigt de bij ordonnantie vastgestelde rechtsregeling daarover niet. Zoals hierboven toegelicht, zal het gebrek aan vooruitziendheid of voorzorg dus strafbaar kunnen worden gesteld als een misdrijf van tweede categorie, indien dat gebrek in verband kan worden gebracht met het bestaan van milieuschade in de zin van dit ontwerp van ordonnantie.

Bovendien kan een feit dat een bepaald milieumisdrijf oplevert, door samenloop ook een misdrijf in de zin van dit ontwerp van ordonnantie opleveren. Zo kan bijvoorbeeld een uitbater die zich niet houdt aan de in zijn vergunning opgelegde lozingsnormen of -verbodsbepalingen en daardoor ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zowel worden vervolgd op basis van de bepalingen van de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen als op basis van de nieuwe strafbaarstelling. In een dergelijke situatie, waarbij eenzelfde feit meerdere misdrijven oplevert die gelijktijdig worden voorgelegd aan de rechter, bepaalt artikel 65 van het Strafwetboek dat alleen de zwaarste straf wordt uitgesproken.

Misdrijf door een handeling of nalatigheid

Het plegen van het misdrijf kan zowel worden gekenmerkt door het stellen van een positieve handeling als door een onthouding, zowel door een daad als door een verzuim, in zoverre het wettelijk verboden resultaat wordt bereikt. Het maakt niet uit hoe het verboden resultaat, namelijk ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, tot stand komt. Het kan dus gaan om een positieve handeling of een gebrek aan vooruitziendheid of voorzorg.

indirecte, sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale.

À titre d'exemple de dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, on peut citer un grand incendie en forêt, une pollution très grave de la Woluwe, de la Senne, du canal ou des marais de Ganshoren, la destruction non autorisée d'une colonie importante d'hirondelles ou de chauves-souris et de leur habitat...

Tombera sous le coup de la loi pénale, l'imprudence ou le défaut de précaution à l'origine d'un accident qui a pour conséquence, tout acte ou omission qui cause un dommage grave à l'environnement.

En ce qui concerne les établissements soumis à permis d'environnement, il faut rappeler que l'ordonnance du 25 juin 1997 relative aux permis d'environnement impose déjà à l'exploitant, indépendamment du permis délivré, de prendre toutes les précautions nécessaires pour éviter, réduire les dangers, nuisances ou inconvénients ou y remédier. La simple violation de cette obligation est érigée en infraction. Le présent projet ne modifie pas l'ordonnancement juridique à cet égard. Comme exposé ci-avant, le défaut de prévoyance ou de précaution sera donc susceptible d'être sanctionné d'une infraction de seconde catégorie, si celui-ci peut être rattaché à l'existence d'un dommage à l'environnement au sens de la disposition en projet.

En outre, le même fait constitutif d'une infraction environnementale déterminée pourra également constituer, par concours, une infraction au sens de la disposition en projet. À titre d'exemple, l'exploitant qui ne respecte pas les normes de rejet ou les interdictions de rejet imposées dans son permis, et qui de ce fait cause un dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, pourra être poursuivi à la fois sur la base des dispositions de l'ordonnance du 25 juin 1997 relative aux permis d'environnement, et sur la base de la nouvelle incrimination. Dans une telle configuration où un même fait constitue plusieurs infractions soumises simultanément au juge, l'article 65 du Code pénal prévoit que seule la peine la plus forte est prononcée.

Infraction par action ou par omission

La commission de l'infraction peut être caractérisée tant par un acte positif que par une abstention, tant par une action que par une omission, pourvu que se réalise le résultat interdit par le décret. Le mode d'exécution du résultat prohibé, le dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, est indifférent. Il peut donc s'agir d'un acte positif ou d'un défaut de prévoyance ou de précaution.

Dader van het misdrijf / om het even welke persoon /
ubiquiteitstheorie

De beoogde strafbaarstelling kan betrekking hebben op “om het even welke persoon”, zowel natuurlijke personen als rechtspersonen.

In toepassing van de ubiquiteitstheorie beoogt de strafbaarstelling evenzeer de overtreder die een handeling stelt of verzuim pleegt buiten het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als degene die dat daarbinnen doet. Het misdrijf wordt immers geacht te zijn gepleegd op het grondgebied van het gewest, zodra een van de bestanddelen ervan materieel op dat grondgebied heeft plaatsgevonden. Laten we het eerder vermelde voorbeeld nemen van de door een ongeval veroorzaakte vervuiling van een waterloop. Het milieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou ook schade kunnen oplopen, indien een dergelijk ongeval plaatsvindt buiten het grondgebied van het gewest en in de nasleep van dat ongeval uitgestoten of geloosde stoffen terechtkomen in een waterloop in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met ernstige gevolgen voor de aldaar aanwezige flora en fauna.

Bewijslast

Wat de bewijslast betreft, moet de vervolgende partij dus aantonen dat:

- het verboden resultaat is bereikt, met name ernstige schade aan een van de bestanddelen van het leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, als gevolg van om het even welke vastgestelde handeling of nalatigheid;
- er een oorzakelijk verband is tussen dat resultaat en de handeling die de overtreder heeft gesteld of het verzuim dat hij heeft gepleegd.

Naar analogie met de rechtspraak van het Hof van Cassatie inzake het onopzettelijk doden of toebrengen van letsels, volstaat het dat een bepaalde handeling - om als onvoorzichtig te worden beschouwd - milieuschade heeft veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en dat de dader zulks had moeten voorzien en de nodige maatregelen had moeten treffen om dergelijke schade te voorkomen.

Het ontwerp vormt een aanvulling op de regels inzake
milieuaansprakelijkheid

Het is niet de bedoeling om een foutloze aansprakelijkheidsregeling in te voeren, aangezien al wie door het niet treffen van de nodige voorzorgen milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest veroorzaakt, door deze tekst wordt beoogd.

Bovendien heeft dit ontwerp geen invloed op de regels inzake milieuaansprakelijkheid voor het voorkomen en herstellen van milieuschade zoals bepaald in titel II, hoofdstuk 3, afdeling 3 van het Wetboek van 25 maart 1999

Auteur de l'infraction/toute personne/théorie de
l'ubiquité

L'incrimination qui est envisagée est susceptible de concerner «toute personne», physique ou morale.

Par application de la théorie de l'ubiquité, l'incrimination vise tout autant le contrevenant dont l'action ou l'omission est commise en dehors du territoire de la Région de Bruxelles-Capitale, qu'à l'intérieur de celui-ci. L'infraction est en effet réputée commise sur le territoire de la Région, dès lors qu'un de ses éléments constitutifs a eu lieu matériellement sur ce territoire. Pour reprendre l'exemple précité de l'accident de la pollution d'un cours d'eau, un dommage à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale pourrait tout aussi bien survenir si cet accident avait lieu en dehors du territoire de la Région si l'émission ou le rejet consécutif à cet accident se déverse dans un cours d'eau situé en Région de Bruxelles-Capitale avec des conséquences graves sur la flore et la faune qu'il contient.

Charge de la preuve

Sous l'angle de la charge de la preuve, la partie poursuivante devra donc établir:

- l'existence du résultat prohibé: le dommage grave à l'une des composantes de l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, par tout acte ou omission identifié;
- le lien causal entre ce résultat et l'acte posé ou l'abstention observée par le contrevenant.

Par analogie avec la jurisprudence de la Cour de cassation en ce qui concerne l'homicide ou la lésion involontaire, pour qu'un acte constitue une imprudence, il suffira qu'il ait causé un dommage à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale et que son auteur ait dû le prévoir et prendre les mesures nécessaires pour le prévenir.

Le projet vient en complément du régime de la
responsabilité environnementale

Il ne s'agit pas d'établir un régime de responsabilité sans faute puisque le texte vise celui qui, en ne prenant pas toutes les précautions nécessaires, cause un dommage à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale.

En outre, le présent projet n'a pas d'incidence sur le régime de responsabilité environnementale en ce qui concerne la prévention et la réparation des dommages environnementaux organisé par le Titre II, Chapitre 3,

van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid. De toepassingsvoorwaarden van die bepalingen, die gebaseerd zijn op een louter administratieve procedure, worden door dit ontwerp niet gewijzigd.

De voornoemde regeling inzake milieuaansprakelijkheid kan overigens, zo nodig, worden gecombineerd met de strafrechtelijke regels die door dit voorstel worden ingevoerd en onafhankelijk van toepassing zijn.

Commentaar bij de artikelen

Artikel 1

Deze bepaling behoeft geen commentaar.

Artikel 2

De ontworpen bepaling voegt in artikel 31 van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid een nieuwe paragraaf 4 in. De huidige paragraaf 4 wordt dus paragraaf 5 van artikel 31.

De ontworpen bepaling strekt ertoe het mogelijk te maken om feiten die ernstige milieuschade veroorzaken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, te vervolgen. Het gaat om een materieel misdrijf of resultaatmisdrijf. "Een resultaatmisdrijf, ook wel materieel misdrijf genoemd, stelt de aantasting van het wettelijk beschermde rechtsbelang strafbaar, terwijl een formeel misdrijf de gedraging strafbaar stelt die dat belang dreigt aan te tasten. Om als dusdanig te worden gekenmerkt, dient het door de wet verboden resultaat zich te hebben voorgedaan. De veroordeling van de handelende persoon is dus afhankelijk van de vaststelling door de rechter dat het wettelijk beschermde belang werd aangetast."²³

Milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verwijst krachtens de ontworpen bepaling naar een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijke rijkdom of een ernstige aantasting van een ecosysteemfunctie die direct of indirect optreedt op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het beschikkend gedeelte verduidelijkt dat het moet gaan om een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijke rijkdom, omgeving of soort, of om een negatieve en ernstige verandering van een daaraan verbonden dienst. Alle bestanddelen van het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden daarmee beoogd.

Section 3 du Code du 25 mars 1999 de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale. Les conditions d'application de ces dispositions qui s'inscrivent dans le cadre d'une procédure purement administrative ne sont pas modifiées par le présent projet.

Reste que le mécanisme de responsabilité environnementale précité peut, le cas échéant, se cumuler avec le régime pénal mis en place par la présente proposition et dont l'application est autonome.

Commentaire des articles

Article 1er

Cette disposition n'appelle pas de commentaire.

Article 2

La disposition en projet insère à l'article 31 du Code du 25 mars 1999 de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale, un nouveau paragraphe 4. Le paragraphe 4 actuel devient donc le paragraphe 5 de l'article 31.

La disposition en projet vise à permettre la poursuite de faits causant des dommages graves à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale. Il s'agit d'une infraction matérielle ou de résultat. «L'infraction de résultat, également qualifiée d'infraction matérielle, sanctionne l'atteinte portée à l'intérêt juridique protégé par la loi alors que l'infraction formelle sanctionne le comportement risquant de lui porter atteinte. Elle suppose la survenance du résultat prohibé par la loi pour être caractérisée. La condamnation de l'agent est ainsi subordonnée à la constatation par le juge, de l'atteinte portée à l'intérêt légalement protégé»²⁴.

Par dommage à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, la disposition en projet vise une modification négative et grave d'une ressource naturelle ou une détérioration grave d'un service lié à des ressources naturelles qui peut survenir de manière directe ou indirecte sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale.

Le dispositif précise qu'il doit s'agir d'une modification négative et grave d'une ressource, d'un milieu ou d'une espèce naturelle ou d'une modification négative et grave d'un service lié à ces éléments. Sont visées, toutes les composantes de l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale.

Zoals hierboven toegelicht, voert het beschikkend gedeelte een resultaatsmisdrijf in dat de aantasting van het door de ordonnantie beschermde rechtsbelang (namelijk het voorkomen van schade aan een van de milieubestanddelen in het gewest door om het even welke handeling of nalatigheid) strafbaar stelt.

Om de strafrechtelijke strafbaarstelling te definiëren, dienen al die elementen onverkort in de tekst te worden vermeld, zonder te verwijzen naar andere teksten. Daarom wordt de bewoording “ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” duidelijk gedefinieerd.

Aldus wordt de volgende definitie voorgesteld:

Onder “milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest” wordt verstaan: een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijke rijkdom, omgeving of soort, of een ernstige aantasting van een daaraan verbonden dienst die direct of indirect optreedt op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het begrip “ernst” strekt ertoe de toepassing van de tekst te beperken tot belangrijke gebeurtenissen met verstreckende gevolgen voor het getroffen milieubestanddeel, en de tegenstelling duidelijk te maken met minder ernstige veranderingen of aantastingen, of lichte schade. Het begrip “ernst” dient te worden beoordeeld op grond van de volgende indicatieve criteria:

- het belang om de habitat en/of soort die schade heeft geleden, op het desbetreffende grondgebied in stand te houden;
- de omvang van de gevolgen van de schade al naargelang van de getroffen entiteit (watervolume, lengte, lineaire oevers, hagen of waterlopen, oppervlakte);
- het aandeel vernietigde of aangetaste soorten/habitats op de beschadigde oppervlakte of het desbetreffende grondgebied;
- de geraamde duur van de schade (de tijd die nodig is om de habitat te herstellen, de tijd dat de vervuilende stof aanwezig blijft enzovoort);
- de vermoedelijke intensiteit van de schade.

Het plegen van het misdrijf kan zowel worden gekenmerkt door het stellen van een positieve handeling als door een onthouding, zowel door een daad als door een verzuim, in zoverre het wettelijk verboden resultaat wordt bereikt. Het maakt niet uit hoe het verboden resultaat, namelijk ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, tot stand komt. Het kan dus gaan om een positieve handeling of een gebrek aan vooruitziendheid of voorzorg.

Comme exposé ci-avant, le dispositif instaure une infraction de résultat, c’est-à-dire qu’elle sanctionne l’atteinte portée à l’intérêt juridique protégé par le décret (éviter un dommage à l’une des composantes de l’environnement de la Région par tout acte ou omission).

S’agissant de la définition d’une incrimination pénale, il convient de reprendre *in extenso*, dans le texte, l’ensemble de ces éléments, sans renvoi à d’autres textes. C’est pourquoi les termes, «dommage grave à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale» sont clairement définis.

Dès lors, la définition suivante est proposée:

Par «dommage à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale» on entend: une modification négative et grave d’une ressource, d’un milieu ou d’une espèce naturelle ou une détérioration grave d’un service lié à ces éléments, qui peut survenir de manière directe ou indirecte, sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale.

La notion de gravité tend à réserver l’application du texte aux événements importants, lourds de conséquences sur la composante de l’environnement considérée par opposition à une modification ou une détérioration de moindre gravité, ou à un préjudice léger. Cette notion de gravité est à apprécier au regard des critères indicatifs suivant:

- l’enjeu de conservation sur le territoire considéré, de l’habitat et ou de l’espèce endommagé(s);
- l’étendue des conséquences du dommage en fonction de l’entité impactée (volume d’eau, longueur, linéaire de berge, de haie ou de cours d’eau, superficie du territoire...);
- la proportion d’espèce/d’habitat détruite ou dégradée sur l’étendue endommagée ou le territoire considéré;
- la durée prévisible du dommage (le délai nécessaire à la reconstruction de l’habitat, la rémanence du produit polluant...);
- l’intensité supposée du dommage.

La commission de l’infraction peut être caractérisée tant par un acte positif que par une abstention, tant par une action que par une omission, pourvu que se réalise le résultat interdit par le décret. Le mode d’exécution du résultat prohibé, le dommage grave à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, est indifférent. Il peut donc s’agir d’un acte positif ou d’un défaut de prévoyance ou de précaution.

De beoogde strafbaarstelling kan betrekking hebben op “om het even welke persoon”, zowel natuurlijke personen als rechtspersonen.

In toepassing van de ubiquiteitstheorie beoogt de strafbaarstelling namelijk evenzeer de overtreder die een handeling stelt of verzuim pleegt buiten het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als degene die dat daarbinnen doet. Het misdrijf wordt immers geacht te zijn gepleegd op het grondgebied van het gewest, zodra een van de bestanddelen ervan materieel op dat grondgebied heeft plaatsgevonden.

Wat de bewijslast betreft, moet de vervolgende partij dus aantonen dat:

- het verboden resultaat is bereikt, met name ernstige schade aan een van de bestanddelen van het leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, als gevolg van om het even welke vastgestelde handeling of nalatigheid;
- er een oorzakelijk verband is tussen dat resultaat en de handeling die de overtreder heeft gesteld of het verzuim dat hij heeft gepleegd.

Naar analogie met de rechtspraak van het Hof van Cassatie inzake het onopzettelijk doden of toebrengen van letsel, volstaat het dat een bepaalde handeling – om als een strafbare onvoorzichtigheid te worden beschouwd – milieuschade heeft veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en dat de dader zulks had moeten voorzien en de nodige maatregelen had moeten treffen om dergelijke schade te voorkomen.

Bovendien kan een feit dat een bepaald milieumisdrijf oplevert, door samenloop ook een misdrijf in de zin van de ontworpen bepaling opleveren. Zo kan bijvoorbeeld een uitbater die zich niet houdt aan de in zijn vergunning opgelegde lozingsnormen of -verbodsbepalingen en daardoor ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zowel worden vervolgd op basis van de bepalingen van de ordonnantie van 5 juni 1997 betreffende de milieuvergunningen als op basis van de nieuwe strafbaarstelling. In een dergelijke situatie, waarbij eenzelfde feit meerdere misdrijven oplevert die gelijktijdig worden voorgelegd aan de rechter, bepaalt artikel 65 van het Strafwetboek dat alleen de zwaarste straf wordt uitgesproken

Artikel 3

De wijziging van artikel 32 van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieu-aansprakelijkheid strekt ertoe het strafniveau voor de meest ernstige milieumisdrijven te verhogen.

L’incrimination qui est envisagée est susceptible de concerner «toute personne», physique ou morale.

L’incrimination vise en effet tout autant le contrevenant dont l’action ou l’omission est commise en dehors du territoire bruxellois, qu’à l’intérieur de celui-ci. Par application de la théorie de l’ubiquité, l’incrimination vise en effet tout autant le contrevenant dont l’action ou l’omission est commise en dehors du territoire de la Région de Bruxelles-Capitale, qu’à l’intérieur de celui-ci. L’infraction est en effet réputée commise sur le territoire de la Région, dès lors qu’un de ses éléments constitutifs a eu lieu matériellement sur ce territoire.

Sous l’angle de la charge de la preuve, la partie poursuivante devra donc établir:

- l’existence du résultat prohibé: le dommage grave à l’une des composantes de l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, par tout acte ou omission;
- le lien causal entre ce résultat et l’acte posé ou l’abstention observée par le contrevenant.

Par analogie avec la jurisprudence de la Cour de cassation en ce qui concerne l’homicide ou la lésion involontaire, pour qu’un acte constitue une imprudence punissable, il suffira qu’il ait causé un dommage à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale et que son auteur ait dû le prévoir et prendre les mesures nécessaires pour le prévenir.

En outre, le même fait constitutif d’une infraction environnementale déterminée, pourra également constituer, par concours, une infraction au sens de la disposition en projet. À titre d’exemple, l’exploitant qui ne respecte pas les normes de rejet ou les interdictions de rejet imposées dans son permis, et qui de ce fait cause un dommage grave à l’environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, pourra être poursuivi à la fois sur la base des dispositions de l’ordonnance du 5 juin 1997 relative aux permis d’environnement, et sur la base de la nouvelle incrimination. Dans une telle configuration où le même fait constitue plusieurs infractions soumises simultanément au juge, l’article 65 du Code pénal prévoit que seule la peine la plus forte est prononcée.

Article 3

La modification de l’article 32 du Code du 25 mars 1999 de l’inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d’environnement et de la responsabilité environnementale prévoit augmentation du niveau de peines encourues pour les infractions environnementales les plus graves.

Om de Brusselse wetgeving af te stemmen op het Belgische Strafwetboek en de Europese wetgeving worden milieumisdrijven die wijdverbreide, aanzienlijke en langdurige milieuschade veroorzaken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, beschouwd als misdaden en bestraft met zwaardere gevangenisstraffen dan andere misdrijven, met een gevangenisstraf van maximaal acht jaar voor natuurlijke personen.

Deze bepaling wijzigt artikel 32 van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieu-aansprakelijkheid door een misdrijf in te voeren in de categorie van misdaden die betrekking hebben op de meest ernstige vormen van milieuschade en misdaden die de dood van een persoon veroorzaken.

Een dergelijk misdrijf wordt bestraft met een gevangenisstraf van maximaal acht jaar, of tien jaar in geval van overlijden van een persoon.

Dat stemt overeen met een gekwalificeerd strafrechtelijk delict zoals omschreven in de Europese richtlijn, die voorziet in een maximumstraf van tien jaar bij de dood van een persoon.

Rechtspersonen kunnen een straf oplopen die overeenstemt met 5% van hun jaarlijkse wereldwijde omzet.

Afin d'aligner la législation bruxelloise sur le Code pénal belge et la législation européenne, les infractions environnementales causant des dommages étendus, substantiels et durables à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale sont considérées comme des crimes et sanctionnées par des peines d'emprisonnement plus sévères que les autres infractions, avec une peine maximale de 8 années d'emprisonnement pour les personnes physiques.

Cette disposition modifie l'article 32 du Code du 25 mars de 1999 de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale, en créant une infraction de la catégorie des crimes visant les dommages environnementaux les plus graves et ceux causant la mort d'une personne.

Cette infraction est sanctionnée par une peine maximale de huit ans d'emprisonnement ou de dix ans en cas de décès d'une personne.

Ceci correspondrait à l'infraction qualifiée de la directive européenne, laquelle prévoit une peine maximale de dix ans en cas de mort d'une personne.

Les personnes morales encourent une peine correspondant à 5 % de leur chiffre d'affaires annuel mondial.

Zakia KHATTABI (FR)

-
- ¹ Wetsontwerp tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, advies van de Raad van State, *Parl. St., Kamer*, 2022-2023, nr. 3518/001, p. 870.
- ² Projet de loi introduisant le Livre II du Code pénal, avis du Conseil d'État, *Doc., Ch.*, 2022-2023, n° 3518/001, p. 870.
- ³ Cass., 4 oktober 2017, RG P 17 138 F; Cass., 7 juni 2011, Pas. 2011, p. 1625, N.C., 2012, p. 68, obs S Dewulf; Cass., 26 mei 2009, Pas. 2009, p. 1316; Cass. (verenigde kamers), 23 december 1998, Pas. 1998, p. 1256; Cass., 4 februari 1986, Pas. 1986, i, p. 671.
- ⁴ Kutu, F., 'Chapitre IX - L'application de la loi pénale dans l'espace', *Principes généraux du droit pénal belge – Tome I – La loi pénale*, derde uitgave, Brussel, Larcier, 2018, p. 397-467.
- ⁵ Cass., 4 oktober 2017, RG P 17 138 F; Cass., 7 juni 2011, Pas., 2011, p. 1625, N.C., 2012, p. 68, obs S Dewulf; Cass., 26 mei 2009, Pas., 2009, p. 1316; Cass. (chambres réunies), 23 décembre 1998, Pas., 1998, p. 1256; Cass., 4 février 1986, Pas., 1986, i, p. 671.
- ⁶ Kutu, F., «Chapitre IX - L'application de la loi pénale dans l'espace», *Principes généraux du droit pénal belge – Tome I – La loi pénale*, 3e édition, Bruxelles, Larcier, 2018, p. 397-467.
- ⁷ Wetsontwerp tot invoering van Boek I van het Strafwetboek, *Parl. St., Kamer*, 2022-2023, nr. 3374/001, p. 415.
- ⁸ Projet de loi introduisant le Livre Ier du Code pénal, *Doc., Ch.*, 2022-2023, n° 3374/001, p. 415.
- ⁹ HANNEQUART, J.-P., 'Que faut-il changer?' *L'environnement, le droit et le magistrat, Mélanges en l'honneur de Benoît Jadot*, Larcier 2021, p. 372.
- ¹⁰ HANNEQUART, J.-P., «Que faut-il changer?», *L'environnement, le droit et le magistrat, Mélanges en l'honneur de Benoît Jadot*, Larcier 2021, p. 372.
- ¹¹ BORN, Ch.-H., DE RHERDT, J., ROZIE, J en VANDERMEERSCH, D. 'Vers l'insertion d'un crime d'écocide au titre du crime de droit international dans le nouveau code pénal', J.T., 14 mei 2022, nr. 6898.
- ¹² Wetsontwerp tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, advies van de Raad van State, *Parl. St., Kamer*, 2022-2023, nr. 3518/001, p. 870.
- ¹³ BORN, Ch.-H., DE RHERDT, J., ROZIE, J et VANDERMEERSCH, D. «Vers l'insertion d'un crime d'écocide au titre du crime de droit international dans le nouveau code pénal», J.T., 14 mai 2022, n° 6898.
- ¹⁴ Projet de loi introduisant le Livre II du Code pénal, avis du Conseil d'État, *Doc., Ch.*, 2022-2023, n° 3518/001, p. 870.
- ¹⁵ Wetsontwerp tot invoering van Boek II van het Strafwetboek, memorie van toelichting, *Parl. St., Kamer*, 2022-2023, nr. 3518/001, p. 102.
- ¹⁶ Projet de loi introduisant le Livre II du Code pénal, exposé des motifs, *Doc., Ch.*, 2022-2023, n° 3518/001, p. 102.
- ¹⁷ Mémento de l'Environnement 2023, collectief werk, KLUWER 2023, p. 470.
- ¹⁸ Mémento de l'Environnement 2023, ouvrage collectif, KLUWER 2023, page 470.
- ¹⁹ Voorstel van RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD inzake de bescherming van het milieu door middel van het strafrecht en tot vervanging van richtlijn 2008/99/EG, COM(2021) 851 final.
- ²⁰ Proposition de DIRECTIVE DU PARLEMENT EUROPÉEN ET DU CONSEIL relative à la protection de l'environnement par le droit pénal et remplaçant la directive 2008/99/CE, COM (2021) 851 final.
- ²¹ Kutu, *Principes généraux de droit pénal belge*, TII, l'infraction, Larcier, p. 76.
- ²² Kutu, *Principes généraux de droit pénal belge*, TII, l'infraction, Larcier p. 76
- ²³ Kutu, *Principes généraux de droit pénal belge*, TII, l'infraction, Larcier p. 76.
- ²⁴ Kutu, *Principes généraux de droit pénal belge*, TII, l'infraction, Larcier p. 76.

VOORSTEL VAN ORDONNANTIE

**tot wijziging van het Wetboek van
25 maart 1999 van Inspectie, Preventie,
Vaststelling en Bestrafing van
Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid,
met het oog op de toevoeging van
een nieuw misdrijf**

Artikel 1

Deze ordonnantie regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 39 van de Grondwet.

Artikel 2

Onder titel III, hoofdstuk 1 van het Wetboek van 25 maart 1999 van Inspectie, Preventie, Vaststelling en Bestrafing van Milieumisdrijven, en Milieuaansprakelijkheid wordt een nieuwe paragraaf 4 ingevoegd in artikel 31, luidend als volgt:

“§ 4. Eenieder die door een handeling of nalatigheid ernstige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zonder de nodige voorzorgen te hebben getroffen om dergelijke schade te vermijden, te beperken of te verhinderen, wordt bestraft met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en een geldboete van 10.000 tot 1.000.000 euro, of met een van die straffen alleen.

Voor de toepassing van het vorige lid wordt verstaan onder “ernstige milieuschade in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”: een negatieve en ernstige verandering van een natuurlijke rijkdom, omgeving of soort, of een ernstige aantasting van een daaraan verbonden dienst die direct of indirect optreedt op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het begrip “ernst” dient te worden beoordeeld op grond van de volgende indicatieve criteria:

- *het belang om de habitat en/of soort die schade heeft geleden, op het desbetreffende grondgebied in stand te houden;*
- *de omvang van de gevolgen van de schade al naargelang van de getroffen entiteit (watervolume, lengte, lineaire oevers, hagen of waterlopen, oppervlakte van het grondgebied, ...);*
- *het aandeel vernietigde of aangetaste soorten/habitats op de beschadigde oppervlakte of het desbetreffende grondgebied;*
- *de geraamde duur van de schade (de tijd die nodig is om de habitat te herstellen, de tijd dat de vervuulende stof aanwezig blijft enzovoort);* of

PROPOSITION D'ORDONNANCE

**modifiant le Code du 25 mars 1999 de
l'inspection, la prévention, la constatation et
la répression des infractions en matière
d'environnement et de la responsabilité
environnementale, en vue d'y introduire
une nouvelle infraction**

Article 1er

La présente ordonnance règle une matière visée à l'article 39 de la Constitution.

Article 2

Dans le Titre III, Chapitre 1er, du Code du 25 mars 1999 de l'inspection, la prévention, la constatation et la répression des infractions en matière d'environnement et de la responsabilité environnementale, un nouveau § 4 est inséré à l'article 31, libellé comme suit:

«§ 4. Est passible d'un emprisonnement d'un mois à cinq ans et d'une peine d'amende de 10.000 à 1000.000 euros, ou d'une de ces peines seulement, toute personne qui, par tout acte ou omission cause un dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale, en ne prenant pas toutes les précautions nécessaires pour l'éviter, le réduire ou l'empêcher.

Aux fins de l'alinéa précédent, l'on entend par «dommage grave à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale»: une modification négative et grave d'une ressource, d'un milieu ou d'une espèce naturels ou une détérioration grave d'un service lié à ces éléments, qui survient de manière directe ou indirecte, sur le territoire de la Région de Bruxelles-Capitale.

La notion de gravité est à apprécier au regard des critères indicatifs suivants:

- *l'enjeu de conservation sur le territoire considéré, de l'habitat et ou de l'espèce endommagé(s);*
- *l'étendue des conséquences du dommage en fonction de l'entité impactée (volume d'eau, longueur, linéaire de berge, de haie ou de cours d'eau, superficie du territoire...);*
- *la proportion d'espèce ou d'habitat détruite ou dégradée sur l'étendue endommagée ou le territoire considéré;*
- *la durée prévisible du dommage (le délai nécessaire à la reconstruction de l'habitat, la rémanence du produit polluant...);* ou

– *de vermoedelijke intensiteit van de schade.*”

Artikel 3

Artikel 32 van hetzelfde Wetboek wordt vervangen door de volgende bepaling:

“Eenieder die een milieumisdrijf heeft gepleegd dat wijdverbreide, aanzienlijke en langdurige milieuschade veroorzaakt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, wordt bestraft met een gevangenisstraf van maximaal acht jaar.

De maximale gevangenisstraf bedraagt tien jaar, indien het misdrijf de dood van een persoon veroorzaakt.

Rechtspersonen kunnen een straf oplopen die overeenstemt met 5% van hun jaarlijkse wereldwijde omzet.”

– *l'intensité supposée du dommage.*

Article 3

L'article 32 du même Code est remplacé par la disposition suivante:

«Est passible d'un emprisonnement d'un maximum de huit ans toute personne ayant commis une infraction environnementale causant des dommages étendus, substantiels et durables à l'environnement de la Région de Bruxelles-Capitale.

La peine d'emprisonnement maximale sera de dix ans lorsque l'infraction cause la mort d'une personne.

Les personnes morales encourent une peine correspondant à 5 % de leur chiffre d'affaires annuel mondial.»

Zakia KHATTABI (FR)